

Права дитини в Україні

Ставлення до дітей –
міра духовної гідності
людини.

Я. Бриль

***Найкраще задоволення інтересів та
потреб дитини - це один із найважливіших
пріоритетів державної політики.***

Дитинство, згідно зі ст. 1 **Конвенції ООН** про права дитини 1989 року, вважається кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку.

Словник:

Ювенальна конвенція – система правосуддя щодо неповнолітніх.

Кіднетінг – злочинне викрадення дітей з метою отримання викупу.

ДИТИН А

Малолітня до
14 років

Неповнолітн
я 14 – 18 років

Словник:

20 листопада – Всесвітній день дитини;

1 червня – Міжнародний день захисту дитини;

25 травня – Міжнародний день зниклих дітей

Спеціальний статус дитини

- Дитина-сирота;
- Дитина, позбавлена батьківського піклування;
- Дитина-вихованець;
- Прийомна дитина;
- Безпритульна дитина;
- Дитина, яка постраждала в наслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф;
- Дитина, уражена ВІЛ-інфекцією;
- Дитина-біженець;
- Дитина з неповної сім'ї;
- Дитина з багатодітної сім'ї;
- Немовля;
- Дитина з вадами розумового або фізичного розвитку;
- Дитина, яка перебуває в зоні воєнних дій, збройних конфліктів;

Джерела регулювання інтересів

4.1 Конституція України

- ➔ Правовий захист, моральна та матеріальна підтримка дитинства (ч. 3 ст. 24)
- ➔ Обов'язок батьків утримувати дітей до їх повноліття, державна охорона дитинства (ч. 2, 4 ст. 51)
- ➔ Рівність дітей у правах незалежно від походження чи народжені вони в шлюбі чи поза шлюбом; переслідування за законом будь-якого насильства над дитиною та її експлуатації покладена на державу утримання та виховання дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування, заохочення і підтримання державою благодійницької діяльності щодо дітей (ст. 52)
- ➔ Визначення засад регулювання дитинства виключено Законами України.

Міжнародні акти

Конвенція МОП про мінімальний вік приймання дітей на роботу в промисловості (1937, №59) в морі (1936, №58) у сільському господарстві (1921, №10)

Європейська конвенція про апатріацію неповнолітніх (1970)

Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми (1980)

Мінімальні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінські правила 1985)

Декларація прав дитини (1959)

Європейська конвенція про усиновлення дітей (1967)

Декларація про захист жінок та дітей у надзвичайних обставинах в період збройних конфліктів (1974)

Паризька декларація «Жінки, діти та синдром набутого імунodefіциту» (СНІД, 1989)

↓
↓
↓
Декларація про соціальні та правові принципи стосовно захисту та благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання та їх всиновленні на національному та міжнародному рівнях (1986)

↓
↓
↓
Європейська конвенція про здійснення прав дітей (1996)

↓
↓
↓
Конвенція МОП про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найкращих форм дитячої праці (1989)

↓
↓
↓
Декларація Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Ради Європи про співробітництво в інтересах дітей (2007)

↓
↓
↓
Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990)

↓
↓
↓
Керівні принципи ООН для попередження злочинності серед неповнолітніх (ср-ріадські принципи, 1990р.)

↓
↓
↓
Факультативні протоколи до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (2000р.)

↓
↓
↓
Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та зловживань (2007)

Національне законодавство

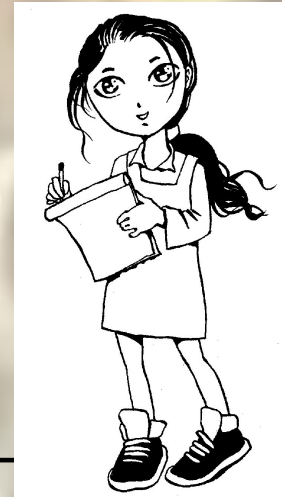
- ✓ Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998)
- ✓ Закон України «Про органи і служби для дітей та спеціальні установи для дітей» (1995)
- ✓ Закон про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993)
- ✓ Закон України «Про освіту» (1991)
- ✓ Закон України «Про загальну середню освіту» (1999)
- Закон України «Про позашкільну освіту» (2000)
- ✓ Закон України «Про громадянство України» (2001)
- ✓ Закон України «Про охорону дитинства» (2001)
- ✓ Указ Президента України (2008) «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей»

- ✓ Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (2001)
- ✓ Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (1992)
- ✓ Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» (2005)
- ✓ Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування» (2005)

Набуття особою з досягнення 18 років прав повнолітньої особи (УК України)

- ❖ У разі реєстрації шлюбу фізичної особи (з моменту реєстрації) - ч.2 ст. 34 УК України;
- ❖ У разі досягнення фізичною особою **16 років** та роботи за трудовим договором (за рішенням органу опіки та піклування або суду) – ч. 1 ст. 35 УК України ст. ст. 242-245 УП К України;
- ❖ У разі досягнення фізичної особою **16 років** і її бажанні займатися підприємницькою діяльністю (з моменту державної реєстрації її як підприємця) –

• Права дитини

- Надані від народження
- Набуті з досягненням певного віку
- Належні до досягнення певного віку

Права дитини надані їй від народження

- Право на життя;
- Право на ім'я та громадянство;
- Право на повагу власної гідності та честі;
- Право на індивідуальність;
- Право на вільне висловлення думки;
- Право на отримання інформації;
- Право на захист від усіх форм насильства;
- Право на свободу та особисту недоторканність;
- Право на соціальний захист;
- Право на житло;
- Право на достатній життєвий рівень;
- Право на охорону здоров'я, медичну допомогу;
- Право на відпочинок;
- Право на безпечне для здоров'я та життя довкілля;
- Право на свободу творчої діяльності;
- Право на особисті немайнові права на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності;
- Право на спілкування з рідними;
- Право на всебічний розвиток і виховання;
- Право протидіяти насиллю, неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо дитини;

- Право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до суду, до органу опіки та піклування державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій;
- Право на безперешкодне спілкування з батьками;
- Право іменуватися прізвищем, ім'ям та по батькові, які дитина одержала у зв'язку з усиновленням після його скасування;
- Право самостійного власника майна і у т.ч. при спільному проживанні з батьками;
- Право користуватися майном;
- Право синити дрібні побутові правочини самостійно;
- Право на усиновлення та таємницю усиновлення (в т.ч. від неї самої);
- Право на опіку, піклування спадкування;
- Право на обов'язкову частку у спадщині.

Права дитини, набуті із досягненням певного віку

- 3 6 років** – бути членом дитячих громадських організацій (якщо не досягла 10 років, то за письмовою згодою батьків, опікунів, піклувальників, усиновителів);
- 3 7 років** дає згоду на:
  - Зміну свого прізвища в разі зміни прізвища батьків або одного з них;
  - Запис усиновлювача її матір'ю чи батьком.
- з 10 років** дає згоду на визначення батьками її місця проживання;
- з 14 років**:
  - Отримує право на свободу пересування й вибір місця перебування;
  - Право визначити місце проживання, якщо батьки проживають окремо чи якщо усиновлення визнано недійсним;
  - Право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами (якщо не має місця обмеження чи позбавлення права);
  - Право брати участь у розпорядженні аліментами, або на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними;
  - Право самостійно укладати договір батьківського вкладу та розпоряджатися ним, внесеним на своє ім'я;
  - Бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;
  - Право самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності;

- Право на вибір лікаря та методів лікування;
- Право на зміну прізвища, власного імені за згодою батьків, піклувальника;
- Право дати згоду на зміну по батькові у разі, якщо батько змінив своє ім'я;
- Право надати заяву про прийняття спадщини без згоди батьків піклувальника;
- Право відмовитися від спадщини за згодою батьків, піклувальника, органу опіки та піклування;
- Право звернутися за захистом своїх прав до суду;
- Право на піклування;
- Право на тимчасову роботу за згодою батьків у вихідні та канікулярні дні;
- Право бути членом молодіжних громадських організацій;

Дитина - це людина,
яка не досягла 18 років

Жодна дитина не повинна
бути скривджена
чи зневажена

Дитина має право на життя
і здоровий розвиток

Дитина має право на любов
та піклування батьків

Дитина має право на
повноцінне харчування

☐ **3 15 років:**

- Право працювати 24 години на тиждень;
- Право бути засновником молодіжних та дитячих громадських організацій;

☐ **3 16 років:**

- Право на зміну прізвища, імені на свій розсуд;
- Право здійснювати підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;
- Бути членом колективного с/г та фермерського господарства;
- Право на вільний самостійний виїзд за межі України;
- Право працювати 36 годин на тиждень з відповідними умовами праці;
- Отримує паспорт громадянина України;

☐ **3 17 років:**

- Юнаки до призовної дільниці;
- Шлюбний вік дівчини;

• **При досягненні шлюбного віку**

- 17 років (дівчина)
- 18 років (юнаки)
- З 14 років за рішенням суду

- Право на створення сім'ї;
- Право на шлюб;
- З 14 до 18 років** (набуття або вихід з громадянства України здійснюється лише за згодою дитини);

Права дитини належні їй до досягнення певного віку

- ❑ **3 6 років** – право на безкоштовний проїзд у транспорті в супроводі дорослих;
- ❑ **Від 6 до 12 років** – право на проїзд за пільговою ціною у транспорті;
- ❑ **До 18 років** – право на відпустку тривалістю 31 календарний день після 6 місяців безперервної роботи;
- ❑ **3 16 років** – нести кримінальну відповідальність (з 14 – за особливо тяжкий злочин);
- ❑ **3 16 років** – нести адміністративну відповідальність;
- ❑ **3 14 до 18 років** – цивільно-правову;
- ❑ Право на проживання й виховання в прийомній сім'ї у дитячому будинку сімейного типу **до 18 років**, у разі продовження навчання – до його закінчення;

Механізм захисту прав дитини

13.1 Правові засоби захисту:

- ❖ Позбавлення та поновлення батьківських прав;
- ❖ Відібрання дитини від одного з батьків чи іншої особи;
- ❖ Встановлення аліментів, за минулий час, сплата заборгованості;
- ❖ Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- ❖ Встановлення опіки (до 14 років);
- ❖ Усиновлення (рішення суду);
- ❖ Встановлення піклування (від 14 до 18 років);
- ❖ Встановлення патронату;
- ❖ Передача до прийомної сім'ї;
- ❖ Збереження прав дитини, які вона мала до усиновлення, опіки, піклування, влаштування до спеціального закладу;
- ❖ Захист прав дітей-інвалідів, дітей із вадами розумового та фізичного розвитку;
- ❖ Підтримка державою дітей, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, допомога дітям, хворим та ураженим на ВІЛ-інфекцію, інші невиліковні і тяжкі хвороби;
- ❖ Захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів; дітей біженців;

Суб'єкти, уповноважені на забезпечення та захист прав дітей

- Законні представники (батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники)
- Державний департамент з усиовлення та захисту прав дитини
- Міжвідомча комісія з питань охорони дитинства;
- Служба у справах дітей;
- Органи опіки та піклування;
- Органи та посадові особи, які забезпечують і захищають права дітей;
- Суди;
- Міністерство у справах сім'ї та молоді;
- Державна служба для сім'ї, дітей та молоді;

Спеціальні установи та заклади для дітей, які потребують захисту

- ✓ **Приймальники** – розподільники для дітей (доставляються діти віком від 11 до 18 років на термін до 30 діб);
- ✓ **Школи соціальної реабілітації** (11-14 років) та професійні училища (з 14 років) не більше 3х років)
- ✓ **Центри медико-соціальної реабілітації** (з 11 років на підставі висновку медико-експертної комісії, не більше 2-х років);
- ✓ **Притулки для дітей** (діти до 18 років, але не більше 90 діб);
- ✓ **Центри соціально-психологічної реабілітації дітей** (від 3 до 18 років, термін 9, 12 місяців);
- ✓ **Соціально-реабілітаційний центри** (від 3 до 18 років на період визначений службою у справах неповнолітніх);
- ✓ **Центри соціальних служб** для сім'ї, дітей та молоді;
- ✓ **Заклади для дітей-інвалідів** та дітей розумового або фізичного розвитку:

Кримінальна відповідальність за злочини проти неповнолітніх

- Убивство неповнолітньої дитини;
- Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей;
- Підміна дитини;
- Розбещення неповнолітніх;
- Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей;
- Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною;
- Незаконні дії щодо усиновлення;
- Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність;
- Спонукування неповнолітніх до застосування допінгу, наркотиків, одурманюючих засобів;

Адміністративна відповідальність за правопорушення проти неповнолітніх

- Доведення неповнолітніх до стану сп'яніння;
- Порушення правил торгівлі алкогольними напоями й тютюновими виробами

Адміністративна відповідальність батьків

- Накладення стягнення за невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (попередження, штраф від 1 до 3 неоподаткованих мінімумів доходів громадян), ті ж самі дії протягом року після накладення адміністративного стягнення (від 2 до 4);
- За вчинення неповнолітніми від 14 до 16 правопорушення (згідно КУ кАП) від 3 до 5.
- За вчинення злочину неповнолітніми (від 10 до 20 н.м. доходів громадян)

Цивільна відповідальність

- ✓ **Недійсність правочину**, укладеного малолітнім, неповнолітнім за межами його цивільної дієздатності; (дієздатна сторона відшкодовує збитки завдані укладеним недійсним правочином;) повернути в натурі отримане);
- ✓ **Відшкодування шкоди**, завданої ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи (фізичні та юридичні особи: на лікування, протезування, постійний догляд, посилення харчування) з 14р.-18р. – відшкодувати втрату працездатності неповнолітньому, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати);
- ✓ **Відшкодування дитині** потерпілого шкоди завданої його смертю (діти мають право на відшкодування до 18 років, студент – до закінчення навчання, але не більше ніж до 23 років)

Захист дитини в трудових відносинах

- Забороняється залучення дітей до найгірших, тяжких, в нічний час умов праці;
- Залучати на підземних роботах;
- Використання дітей у збройних конфліктах, взяття дітей заручниками;
- Вербування до заняття проституцією, до виробництва порнографічної продукції, до незаконної діяльності;
- Діти мають право на скорочений робочий час, створити або, вступати до профспілкових організацій;
- Створити належні умови охорони праці;
- Обов'язки проходження медичного огляду до 21 року.
- В разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи позовна давність починається від дня досягнення нею повноліття;

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

- Настає з 16, за особливо тяжкі злочини з 14 років;
- Особа у кримінальному праві, вважається такою, що досягла певного віку не у день свого народження, а з наступної після дня народження доби;
- ККУ виключає можливість кримінальної відповідальності до 16 років – за злочин скоєні з необережності;
- Сам факт злочину неповнолітнім, є пом'якшуючою обставиною;
- До неповнолітніх застосовуються такі види кримінальної відповідальності: штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний строк; (не більше 10 років за сукупністю злочинів або вироків – на 15 років); додаткові: штраф позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- Неповнолітні відбувають покарання у виховно-трудовах колоніях;
- До неповнолітніх можуть застосовуватися заходи примусові виховного впливу:
  - Застереження;
  - Обмеження дозвілля;
  - Передача під нагляд;
  - Покладання на неповнолітнього (з 15 років), який має майно, кошти, заробіток, відшкодування майнових збитків;
  - Направлення до 3-х років до спеціальних навчально-виховних установ;

- Від кримінальної відповідальності, покарання, за амністією, у результаті помилування, відбуття частини покарання, погашення та зняття судимості;
- Неповнолітній викликається як свідок через законних представників;
- Допит неповнолітнього до 14 років, а за розсудом слідчого до 16 років, проводиться в присутності педагога, або лікаря, або законних представників;

Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх (від 16-18 років)

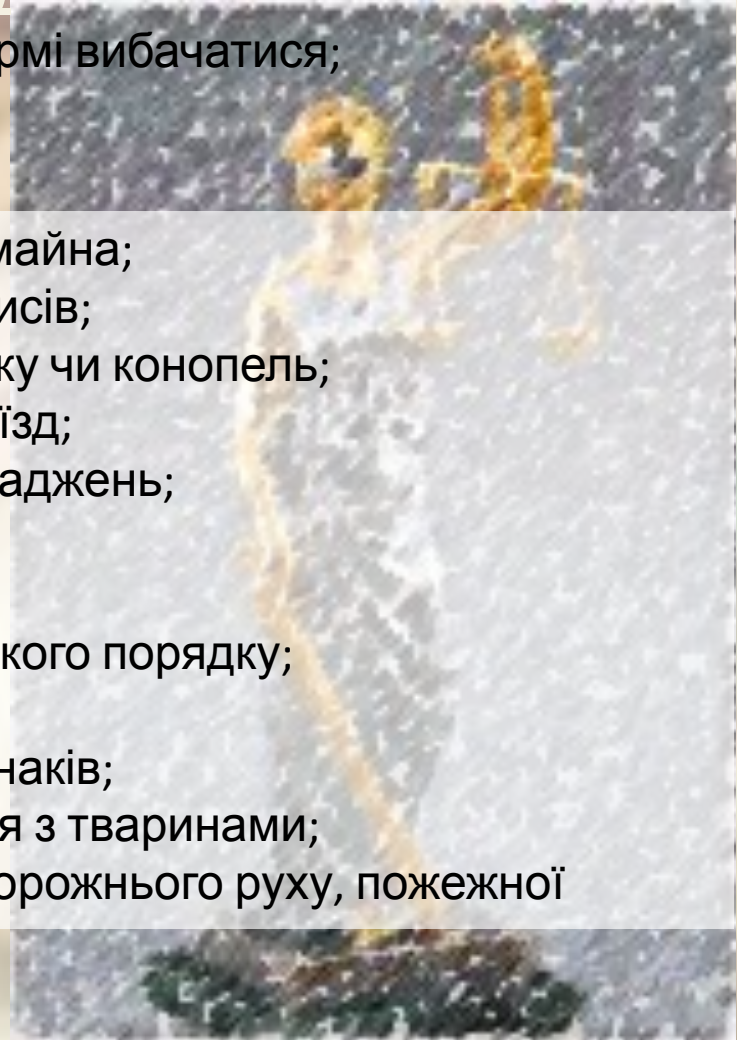
1. Зобов'язання публічно або в іншій формі вибачатися;
2. Попередження;
3. Догана або сувора допомога;

За такі адміністративні проступки

неповнолітнього майна:

- Дрібне розкрадання майна;
- Засмічення лісів, нарисів;
- Посіви снодійного маку чи конопель;
- За безкоштовний проїзд;
- Знищення дерев, насаджень;
- Дрібне хуліганство;
- Нецензурна лайка;
- Порушення громадського порядку;
- Дрібне шахрайство;
- Знищення межових знаків;
- Жорстоке поводження з тваринами;
- Порушення правил дорожнього руху, пожежної безпеки

Особливості цивільно-правових відносин за участі неповнолітніх.

- З 14 до 18 років неповнолітня особа може бути обмежена у праві самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, доходами (за рішенням суду та заявою законних представників);
- Неповнолітній особисто несе відповідальність за порушення укладеного ним самостійно договору відповідно до закону, або за згодою батьків піклувальника;
- Якщо в неповнолітнього недостатньо майна для відшкодування збитків, додаткову відповідальність несуть його батьки;
- До 14 років особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду (відшкодовують: батьки, навчальний, лікувальний заклад).
- Шкода, завдана спільними діями кількох малолітніх осіб, відшкодовується їхніми батьками:

Цивільна дієздатність неповнолітніх

- До 14 років
  - Повна з 18 років
- Часткова
- Малолітня особа
  - Неповнолітня особа або та, що набула повної дієздатності
- Неповна
- Від 14 до 18
  - Обмежена
- Неповнолітня особа

Які договори можуть укладеги з неповнолітнім (з 14 – 18 років)

- Самостійно розпоряджатися заробітком, стипендією, доходами;
- Самостійно укласти договір батьківського вкладу (рахунку);
- Розпоряджатися вкладом внесеним на своє ім'я;
- На вчинення правочину щодо транспортних засобів або нерухомого майна повинна бути письмова нотаріально посвідчена згода батьків;
- Може розпоряджатися грошовими коштами, що внесені на ім'я неповнолітнього іншими особами, за згодою батьків;
- Правочин, що вчинила неповнолітня особа за межами її дієздатності є недійсним за позовом заінтересованих осіб;

Робочий час неповнолітніх

- **Від 16 до 18 років** – 36 годин;
- **Від 15-16 років** – 24 години;
- **Протягом навчального року** – 18 та 12 годин для вказаних осіб;

Відпустка (до 18 років) – 31 календарний день (надається у літній або інший час, після 6 місяців роботи, може надатись і до настання 6-місячного терміну.)

Заробітна плата – виплачується як працівникам при повному робочому дні.

Граничні норми підймання та переміщення вантажів підлітками

Короткочасна робота			Тривала робота (кг)	
Вік	Юнаки	Дівчата	Юнаки	Дівчата
14	5	2,5	-	-
15	12	6	8,4	4,2
16	14	7	11,2	5,6
17	16	8	12,6	6,3

Де можна захистити права дитини

НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ

- Суд;
  - Міліція;
  - Адвокатура;
  - Президент;
  - Омбудсмен;
  - Інші органи
- Піклування;
  - Дитячий фонд;
  - ООН;
  - Комітет ООН з прав людини;
  - ЮНЕСКО;

МІЖНАРОДН О-ПРАВОВІ

Європейський суд із прав людини;

- Верховний комісар ООН;

Комісія з прав людини ООН;

- Спеціальні органи ООН з прав людини;